Klassikern:

VÅRA MUSEER OCH FOLKBILDNINGSARBETET

Erland Nordenskiöld

Etnografen Erland Nordenskiöld (1877-1932) är mest känd som amerikanist. Han började som paleontolog fältforska i Patagonien 1899, men ägnade sig alltmer åt arkeologi och etnografi under flera expeditioner till Peru, Bolivia och Brasilien 1904-1914, vars resultat han redovisat inte bara i vetenskapliga avhandlingar utan också i populära reseskildringar. Han blev 1913 chef för Göteborgs museums etnografiska avdelning och 1923 innehavare av en personlig professur i etnografi vid Göteborgs högskola.

Museerna hava tre stora uppgifter, den första är att bevara föremål till efterkommande, för vilka de skola tälja om fordnas tiders natur, konst, kultur, etc., den andra är att tillhandahålla forskarne material för deras studier och sålunda vara en synnerligen viktig faktor i vetenskapens tjänst, den tredje är att för den stora allmänheten vara en källa till bildning och glädje. Det är också många skatter, som hopas och hopats i våra museer, det är också mycket av dessa, som legat till material för utomordentligt viktiga forskningar, utförda av svenska män. Mycket har också gjorts särskilt på Statens Historiska museum, Nordiska museet och Skansen för att våra museer skola gagna och glädja allmänheten.

Borde dock icke ännu mera kunna göras? Är icke den insats våra museer göra i folkbildningsarbetet mindre än den kunda bliva? Samarbeta våra museer med våra skolor, så mycket som vore önskvärt? Göres det något för att museerna i de stora städerna, särskilt i Stockholm, skola komma landsbygden till

godo? Hava de flesta besökarna på museerna den avsedda behållningen av sina besök där? Lida våra museer inte i regel av ett stort fel, nämligen att allt för mycket vilja skryta av sina skatter, sin fullständighet och detta så att man, om man ej är fackman, lätt tröttnas av massor av föremål och icke förstår att skilja det väsentliga från det oväsentliga? /.. /

När man bygger museer, så bör man göra det praktiskt, enkelt och billigt. Med praktbyggnader åt våra museer böra vi ej betunga statsverket och folket, även om de, som Nordiska museet, äro åstadkomna genom lotteri. Hade man gjort den byggnaden billigare, hade man haft medel till den allmänna etnografiska undersökning av Sverige, som nu där planlägges. Så vitt det är möjligt, bör man även undvika att göra museibygnaderna alltför kolossala, sålunda böra utställningslokalerna ej vara för många och för vidlyftiga, utan bör museet bestå av stora magasin och en mindre utställningsavdelning. I den förre skall huvudmassan av föremålen

110 förvaras, så att de taga minsta möjliga plats, men likväl äro lätt tillgängliga för forskare och studerande. Ingenting får vara nedpackat och oåtkomligt. Utställningslokalerna skola blott innehålla ett urval av samlingar lämpliga för att bibringa allmänheten en god, och icke ytlig kunskap i det ämne, i vilket man vill undervisa genom föremål. Det får ej vara uppställt så, att de flesta gå dit för att se, huru mycket som finnes, utan för att lära något. Museet får ej heller hava till uppgift att skryta för utlänningar, så att man har en känsla av att det hela ropar till en: Se, alla dessa skatter ha vi, se, detta finnes icke lika vackert i Kristiania, se, den gudabilden är unik, se, den sten-yxesamlingen är den största i världen! Den besökande får ej förlora sig i massan av föremål, utan överallt finna det viktigaste. Möter han en serie föremål av liknande slag, så äro de där t.ex. för att visa lagarne för ornamentikens utveckling eller den typologiska utvecklingen av en form eller av någon annan liknande orsak. Många föremål, som enbart för forskaren och kännaren äro av värde, men som för allmänheten äro onödiga att taga speciell kännedom om, måste vara borta. De höra till magasinsavdelningen och skymma annars bort viktigare saker. I de allt för stora utställningslokalerna frestas också de besökande för att se allt, att rusa från sal till sal, trappa upp och trappa ned. På ett utmärkt sätt har man på Nordiska museet lyckats att upphäva den nedtryckande psykologiska verkan av rumsmassan, i det man aldrig ser filen av rum framför sig, utan att dörrarne mellan rummen sitta så, att man icke kan se från ett rum genom ett annat in i ett tredje. Utställningsrummen i Nordiska museet, som i många avseenden äro förträffliga museitekniskt, lida likväl delvis av ett fel, nämligen att de äro för små. Man kan ej där överallt bekvämt

demonstrera föremålen för en ordinär skolklass. Det är för trångt, de kunna ej alla se samtidigt och följa läraren i hans föreläsning. Måste museet vara mycket stort, skall man söka att tvinga de besökande att blott se en del av detsamma vid varje besök. Den anordning med dörrarne mellan rummen, som jag nämnde om i Nordiska museet, bidrager nog till att många nöja sig med att blott se några rum i taget./../

Jag har här i all korthet sökt framhålla huru våra museers insats i folkbildningsarbetet borde kunna göras betydligt större än den nu är, dels genom populärare uppställning, dels genom föreläsningar i museerna, dels genom lånbibliotek i samband med dessa, dels genom vandringssamlingar samt framför allt genom ökat och systematiserat samarbete med skolorna. Säkert skulle icke museernas betydelse såsom bevarare av föremål till efterkommande eller såsom institutioner, som tilhandahålla forskarne material, härigenom minskas. Säkert tvärtom, ty ett ökat intresse bland allmänheten för våra museer skulle säkert ha till följd att denna skulle mer understödja museerna och utan allmänhetens välvilja kunna dessa ej utvecklas. För museerna vore det säkert även nyttigt om de samarbetade mera sinsemellan än vad de nu göra. Detta skulle väl bäst kunna ske om alla våra statsmuseer stode under en gemensam styrelse, som vore medveten om att utställningen i museisalarne är i första hand att tjäna folkbildningen och i andra vetenskapen, ty för den vetenskapliga bearbetningen av museernas material behövs ej annat än att det förvaras i praktiska magasin. /../

Artikeln finns tryckt i *Social Tidskrift*, 1908:1, s 15-21. Karin Nordberg, institutionen för idéhistoria, Umeå universitet, har uppmärksammat oss på den.